

## TARBIYAVIY TA'SIR TUSHUNCHASI: TARBIYAVIY TA'SIRNING TA'LIM MOTIVATSIYASIDAGI O'RNI

*Ravshanbek Islomov Turgunalievich*  
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi  
E-mail: [ravshanbekislomov11@gmail.com](mailto:ravshanbekislomov11@gmail.com)

**Annotatsiya.** Tarbiyaviy ta'sir o'quv jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchilarning o'quv motivatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada ta'lim ta'siri tushunchasi, uning roli va turlari, shuningdek, o'qish uchun motivatsiyani shakllantirish va saqlashga ta'siri o'rganiladi. Ta'lim ta'sirini amalga oshirishning turli xil yondashuvlari ko'rib chiqiladi, bu o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishga va ularning ta'lim yutuqlarini yaxshilashga yordam beradi. Ta'lim jarayonini individuallashtirish va qulay ta'lim muhitini yaratishga qaratilgan usul va usullarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Tahlil asosida o'qituvchilar uchun ta'lim amaliyotida ta'lim ta'siridan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar taklif etiladi.

**Kalit so'zlar:** tarbiyaviy ta'sir, o'quv motivatsiyasi, o'quv jarayoni, pedagogika, ta'lim usullari, ta'limni individuallashtirish, ta'lim muhiti.

## ПОНЯТИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ: РОЛЬ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ

*Равшанбек Исламов Тургуналиевич*  
научный сотрудник Наманганского государственного университета

**Аннотация.** Воспитательное воздействие является важной составляющей учебного процесса и оказывает существенное влияние на учебную мотивацию учащихся. В данной статье рассматривается понятие воспитательного воздействия, его роль и виды, а также его влияние на формирование и поддержание мотивации к обучению. Рассматриваются различные подходы к реализации образовательного воздействия, способствующие повышению мотивации учащихся и улучшению их образовательных достижений. Особое внимание уделяется методам и приемам, направленным на индивидуализацию образовательного процесса и создание благоприятной образовательной среды. На основе анализа педагогам предлагаются рекомендации по эффективному использованию воспитательного воздействия в образовательной практике.

**Ключевые слова:** воспитательное воздействие, учебная мотивация, учебный процесс, педагогика, методы обучения, индивидуализация обучения, образовательная среда.

## THE CONCEPT OF UPBRINGABLE INFLUENCE: THE ROLE OF UPBRINGABLE INFLUENCE IN EDUCATIONAL MOTIVATION

*Ravshanbek Islamov Turgunalievich*  
Researcher of Namangan State University

**Annotation.** *Upbringable impact is an important component of the educational process and has a significant impact on the educational motivation of students. This article explores the concept of educational impact, its role and types, as well as its impact on the formation and maintenance of motivation for study. Various approaches to the implementation of educational impact are considered, which will help to increase the motivation of students and improve their educational achievements. Particular attention is paid to methods and methods aimed at individualizing the educational process and creating a comfortable educational environment. Based on the analysis, recommendations are proposed for teachers on the effective use of educational influence in educational practice.*

**Keywords:** *educational impact, educational motivation, educational process, pedagogy, educational methods, individualization of education, educational environment*

## KIRISH

Tarbiya ta'siri o'quv jarayonida asosiy rol o'ynaydi, o'quvchilarning shaxsiyatini shakllantirishga, ularning qadriyat yo'nalishlari va o'qishga bo'lgan motivatsiyasiga ta'sir qiladi. U axloqiy fazilatlarni, ijtimoiy ahamiyatga ega munosabatlarni va o'qishga ijobiy munosabatni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar va usullarni o'z ichiga oladi.[1] Zamonaviy sharoitda, ta'lim vazifalari murakkablashganda va ta'lim sifatiga qo'yiladigan talablar oshganda, tarbiyaviy ta'sir o'quvchilarning o'quv motivatsiyasi va yutuqlarini oshirish vositasi sifatida alohida ahamiyatga ega bo'ladi.

Tarbiya - bu murakkab va ko'p qirrali tushuncha bo'lib, insonning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'z ichiga oladi. U odamlarning xulq-atvori, fikrlash uslubi, qadriyatlari, bilimlari va ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan jarayondir.[2]

Tarbiyani turli xil nuqtai nazardan tushunish mumkin:

1. Keng ma'noda: Tarbiya - bu odamning tug'ilishidan boshlab o'limigacha davom etadigan va ijtimoiy muhit, ta'lim, madaniyat, oila va shaxsiy tajribalar tomonidan shakllantiriladigan barcha ta'sirlarni o'z ichiga oladi.

2. Tor ma'noda: Tarbiya - bu odamning xulq-atvori, fikrlash uslubi va qadriyatlarini maqsadli ravishda shakllantirish jarayoni. Bu jarayon oila, maktab, jamiyat, diniy institutlar va boshqa ijtimoiy institutlar tomonidan amalga oshiriladi.

3. Psixologik nuqtai nazardan: Tarbiya - bu individning ruhiy va aqliy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'z ichiga oladi. Uning maqsadi shaxsning o'zini o'zi anglashini, irodasi, his-tuyg'ularini va xatti-harakatlarini tartibga solishdir.

4. Ijtimoiy nuqtai nazardan: Tarbiya - bu jamiyatning shaxsga ta'sir qilish, uni jamiyatga moslashtirish, uning qonunlari, qadriyatlari va an'analariga qo'shilishni o'rgatish jarayoni.

### METODOLOGIYA

Tarbiya jarayonida quyidagi omillar muhim rol o'ynaydi:

Oila: Oila bolaning birinchi va eng muhim tarbiyachi muhitidir. Oila a'zolari o'zlarining xatti-harakatlari va qadriyatlari orqali bolaga ta'sir o'tkazadi.

Maktab: Maktab o'quvchilarni bilimlar bilan ta'minlash, ularni ma'lum kasblarga tayyorlash va jamiyatga moslashtirish uchun muhim rol o'ynaydi.

Jamiyat: Jamiyatning madaniyati, qonunlari, an'analar va ijtimoiy norma va qadriyatlari shaxsning xatti-harakatlariga ta'sir qiladi.[3]

Shaxsiy tajribalar: Har bir shaxsning o'ziga xos tajribalari uning rivojlanishiga ta'sir qiladi.

Ommaviy axborot vositalari: Televizor, radio, internet va boshqa ommaviy axborot vositalari shaxsning fikrlash uslubi va qadriyatlariga ta'sir qilishi mumkin.[4]

Tarbiyaning ahamiyati:

Shaxsiy rivojlanish: Tarbiya shaxsning to'liq va harmonik rivojlanishi uchun muhimdir. Uning xulq-atvori, fikrlash uslubi, qadriyatlari va ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Jamiyatga moslashish: Tarbiya shaxsning jamiyatga moslashishi, uning qonunlari, qadriyatlari va an'analariga qo'shilishiga yordam beradi.

O'zini o'zi anglash: Tarbiya shaxsning o'zini o'zi anglashini, irodasi, his-tuyg'ularini va xatti-harakatlarini tartibga solishini rivojlantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy taraqqiyot: Tarbiya jamiyatning taraqqiyotiga hissa qo'shadi, chunki u yangi avlodni bilimli, madaniyatli va ijtimoiy mas'uliyatli shaxslar sifatida tayyorlaydi.

Tarbiya murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, shaxsning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Uning ahamiyati shaxsiy rivojlanish, jamiyatga moslashish, o'zini o'zi anglash va ijtimoiy taraqqiyotni ta'minlashda yotadi.

Tarbiyaviy ta'sir - bu shaxsning xatti-harakati, fikrlash uslubi, qadriyatlari, bilimlari va ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan maqsadli ta'sirdir. U turli shaxslar, guruhlar yoki muhitlar tomonidan amalga oshiriladi va ma'lum bir natijaga erishishni maqsad qiladi.

Tarbiyaviy ta'sir quyidagi xususiyatlarga ega:

Maqsadli: Tarbiyaviy ta'sir ma'lum bir natijaga erishishni maqsad qiladi. Masalan, bolaga o'zini tutish qoidalarini o'rgatish, uning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish yoki uni jamiyatga foydali a'zo bo'lishga undash.[5]

Tizimli: Tarbiyaviy ta'sir tizimli ravishda amalga oshiriladi. Bu degani, ta'sirlar bir-biriga bog'liq va ularning o'zaro ta'siri natijasida shaxsning rivojlanishiga ta'sir o'tkaziladi.

Faol: Tarbiyaviy ta'sir faol va o'zaro ta'sirli bo'ladi. Bu degani, shaxs tarbiyaviy ta'sirga passiv ravishda javob bermaydi, balki uni o'zlashtiradi, qabul qiladi yoki rad etadi.[6]

Shaxsiylashtirilgan: Tarbiyaviy ta'sir shaxsning o'ziga xos xususiyatlarini, ehtiyojlarini, qobiliyatlarini va rivojlanish bosqichini hisobga olib amalga oshiriladi.

Tarbiyaviy ta'sir turli xil shakllarga ega bo'lishi mumkin:

To'g'ridan-to'g'ri ta'sir: Bu o'qituvchilar, ota-onalar yoki boshqa tarbiyachilarning shaxsga to'g'ridan-to'g'ri ta'siridir. Bu gapirish, ko'rsatmalar berish, mashqlar bajarish, namunalar ko'rsatish va boshqa usullar orqali amalga oshiriladi.

Bilvosita ta'sir: Bu shaxsning ijtimoiy muhit, ommaviy axborot vositalari, adabiyot, san'at va boshqa omillar orqali shakllantirilishidir.

O'z-o'zini tarbiyalash: Bu shaxsning o'ziga xos xususiyatlarini, ehtiyojlarini, qobiliyatlarini va rivojlanish bosqichini hisobga olib, o'zini o'zi tarbiyalashga qaratilgan harakatlaridir.

Tarbiyaviy ta'sirning ahamiyati:

Shaxsiy rivojlanish: Tarbiyaviy ta'sir shaxsning to'liq va harmonik rivojlanishi uchun muhimdir. Uning xulq-atvori, fikrlash uslubi, qadriyatlari va ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.[7]

Ijtimoiy moslashish: Tarbiyaviy ta'sir shaxsning jamiyatga moslashishi, uning qonunlari, qadriyatlari va an'analariga qo'shilishiga yordam beradi.

O'zini o'zi anglash: Tarbiyaviy ta'sir shaxsning o'zini o'zi anglashini, irodasi, his-tuyg'ularini va xatti-harakatlarini tartibga solishini rivojlantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy taraqqiyot: Tarbiyaviy ta'sir jamiyatning taraqqiyotiga hissa qo'shadi, chunki u yangi avlodni bilimli, madaniyatli va ijtimoiy mas'uliyatli shaxslar sifatida tayyorlaydi.

Tarbiyaviy ta'sir - bu shaxsning shaxsiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydigan maqsadli va tizimli ta'sirdir. Uning ahamiyati shaxsning xatti-harakatini shakllantirish, jamiyatga moslashish, o'zini o'zi anglash va ijtimoiy taraqqiyotni ta'minlashda yotadi.

Tarbiyaviy ta'sirni talabaning o'ziga xos fazilatlari, munosabati va xulq-atvorini shakllantirish uchun uning shaxsiga maqsadli pedagogik ta'sir sifatida aniqlash mumkin. Bu turli xil ta'lim tadbirlari, o'qituvchilar va ota-onalar bilan o'zaro munosabatlar, shuningdek talaba joylashgan ta'lim muhiti orqali amalga oshiriladi. Tarbiyaviy ta'sir to'g'ridan-to'g'ri (masalan, ko'rsatmalar, rag'batlantirish, tanqid qilish) va bilvosita ta'sirni (masalan, atrof-muhitning ta'siri, atrofdagi odamlarning misoli) o'z ichiga oladi.[8]

Ta'lim motivatsiyasi o'quvchini o'quv jarayonida faol ishtirok etishga va ta'lim maqsadlariga erishishga undaydigan ichki rag'batdir. Tarbiyaviy ta'sir ushbu motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi, o'quvchining o'qishga bo'lgan

munosabatiga, uning mavzuga bo'lgan qiziqishiga va muvaffaqiyatga intilishga ta'sir qiladi. Samarali tarbiyaviy ta'sir talabani o'qishga bo'lgan qiziqishini va tanlangan sohada rivojlanish istagini uyg'otish orqali uning ichki motivatsiyasini oshirishi mumkin.

## XULOSA

Tarbiyaviy ta'sir o'qituvchining qo'lida kuchli vosita bo'lib, o'quvchilarning o'quv motivatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Undan samarali foydalanish talabalarning individual xususiyatlarini chuqur tushunishni, qulay ta'lim muhitini yaratishni va turli xil ta'lim usullaridan foydalanishni talab qiladi. Ta'lim ta'siriga e'tibor qaratadigan o'qituvchilar o'qish uchun barqaror motivatsiyani shakllantirishga va yuqori ta'lim natijalariga erishishga hissa qo'shishi mumkin. Kelajakda ta'lim ta'siriga yondashuvlarni o'rganish va takomillashtirishni davom ettirish kerak, shunda u zamonaviy ta'lim muammolari sharoitida samarali va dolzarb bo'lib qoladi.

## Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

- осков О. С. Принудительные меры воспитательного воздействия: уголовно-правовые и криминологические аспекты. – 2006.
- олоткевич Т. Н. Самоуправление студентов как фактор организации воспитательной работы в вузе //Дисс.... канд. педагог. – 2005.
- ферова М. А. Влияние семейного воспитания на развитие мотивации достижения детей 9-11 лет : дис. – Ярославль : [Яросл. гос. пед. ун-т им. КД Ушинского], 2004.
- оровиков С. А. Принудительные меры воспитательного воздействия как альтернатива наказанию несовершеннолетних. – Общество с ограниченной ответственностью Издательство "Юрлитинформ", 2009.
- айхлина Е. Л. Роль воспитательно-образовательного пространства педагогического вуза в развитии патриотического самосознания студентов //Современные проблемы науки и образования. – 2016. – №. 2. – С. 226-226.
- арионова С. В., Банковская О. В. ПОНЯТИЕ И ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ОБУЧАЮЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ ДЕОНТОЛОГИЧЕСКОГО ТИПА //ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫЕ ОСНОВЫ ОРИЕНТАЦИИ МОЛОДЕЖИ НА ВОЕННЫЕ ПРОФЕССИИ. – 2018. – С. 61-62.
- умская Л. И. Качество и эффективность воспитательного процесса в вузе/ЛИ Шумская. – Минск: БГУ, 2007.